

Despre oameni și fortărețe:

Gânduri de revitalizare a apologiei creștine în

România

În ultimul timp, apare, parcă, tot mai des, o barieră tot mai accentuată în calea comunicării evangheliei: lipsa contextului comun, a cunoștințelor împărtășite, a unor experiențe comune trăite cândva, la care să te poți referi în prezent, lipsa unui limbaj religios înțeles de toți, a unei aceleași imagini despre viață de la care să poată porni o discuție. Unii numesc această punte inițială, puntea pre-evanghelizării. Într-adevăr, în timp ce dorim să îl vestim pe Hristos ne dăm seama că puntea de legătură cu oamenii din jur este, uneori, îngrozitor de firavă.

De exemplu, am vrea să vorbim despre lipsurile vieții în România și despre nevoia încrederii în Dumnezeu și, uneori, primim răspunsul că soluția ar putea fi și o guvernare mai bună sau emigrarea. Am vrea să vorbim despre ravagiile păcatului și nevoia pocăinței și ni se reamintește că în societatea modernă există legi pentru conviețuire pluralistă, că trebuie să ne acceptăm unii pe alții, că diferențele nu trebuie să dea naștere excluderii, că există o cartă a drepturilor minorităților, etc. Vrem să vorbim despre revenirea lui Hristos și găsim că alte evenimente par mult mai apropiate: intrarea în UE, cu calendarul ei destul de precis (2007-2008, ceasul din Piața Universității, București, măsoară neîncetat clipele până la 1 ianuarie 2007, în numărătoare inversă, de parcă ne-am schimbat referința de bază, și ar fi mai puțin important, de exemplu, că suntem în anul 2005 după *Hristos...*), integrarea culturală, politică, economică, militară în structurile ei, îngrijorarea pentru ziua de mâine, etc.

S-ar părea că limbajul noutăților și al urgențelor a fost monopolizat de alte sfere ale vieții cotidiene și că mesajul creștin a rămas undeva, în trecut, împărtășit de oameni care se încâpățânează să creadă în Scripturi (atenție, *scripturi* a început deja să însemne în argoul de pe internet un program scurt sau un set de instrucțiuni, alături de alte împrumuturi: vocabularul ne răpește pe zi ce trece cuvintele prin care eram obișnuiți să vestim evanghelia), să creadă că păcatul (oare ce înseamnă acest cuvânt, un fel de greșală pe care o contabilizează Biserica?) este cauza nenorocirilor omenirii și că mântuirea (salvarea? izbăvirea? restaurarea omului conform planului lui Dumnezeu?) este dată prin credință în jertfa lui Hristos (de ce a fost nevoie de o jertfă? ar putea întreba o persoană care nu prea a avut legătură cu Biserica...).

Primejdia este că ajungem, treptat, ca noi și oamenii din jur, mai ales tânăra generație, să vorbim limbi diferite, să facem conexiuni logice diferite, să cântăm cântece diferite, și să avem programe diferite de viață, cu foarte puține asemănări, să fim despărțiți de o prăpastie culturală care se adâncește tot mai mult. Discrepanța aceasta culturală nu reprezintă doar suferința generației noastre. Ea a fost experimentată, în anumite feluri, și de reformatorii din secolele 15-16. Și ei au simțit nevoia de a stabili legături de limbaj și simțire cu oamenii din jur, dacă doreau să le vestească evanghelia. Un bun exemplu este modul în care creștinii de atunci au tratat muzica, la granița între generații și culturi diferite.

Reforma și limbajul muzical

Folclorul protestant spune că Luther, în încercarea lui de a reforma, printre altele, și muzica de închinare, și-a motivat introducerea de noi melodii cu întrebarea “de ce să aibă diavolul cele mai bune cântece?”¹ (alții spun că Ch. Wesley ar fi la originea acestei întrebări, sau că ea ar proveni din predica unui preot anglican, rev. Rowland Hill, cândva în 1844, etc.; oricum, ideea a fost preluată și reformulată în diverse feluri, chiar și sub forma modernă “de ce să aibă diavolul cele mai bune ritmuri?”, apărută într-o biserică de creștini afro-americani, sau în forme mai direct confesionale, de exemplu “de ce să aibă catolicismul cele mai bune cântece sau cele mai frumoase sărbători?”, sau “de ce să fie ortodoxia cea care are mai multă pietate în închinare?”, etc.).

În ce-l privește pe Luther, întrebarea lui pare să fi reflectat dorința de a încuraja omul obișnuit la o închinare în care să se poate regăsi cu bucurie. Expresia ca atare poate să fi ascuns și o anume ironie la adresa catolicismului care, prin contrast, era la acel moment nepăsător față de aceste nevoi ale vieții de credință și își conducea slujbele și cântările cu persistență doar în latină. Întrebarea lui Luther aducea în prim-plan dorința de a sfinți cotidianul, de a re-actualiza formele închinării bisericești și de a extinde influența închinării dincolo de pragul Bisericii, adunând cele mai bune dintre cântecele populare, cu ritmurile lor vii, cu bucuriile sau tristețile lor, transfigurate în sunet și mesaj prin talentul și imaginația creștinilor. Se spune, astfel, că Luther a folosit pentru celebrul său imn “Cetate tare-i Dumnezeu”, care-i aparține ca lirică și melodie, una din melodiile de tavernă pe care a aranjat-o muzical schimbându-i versurile și armonizându-i acordurile. În felul acesta, puterea declarativă a cântecului german, cu ritmul său hotărât și puternic, cu fraza echilibrată, ușor de memorat, a fost înnobilit cu profunzimea creștină a credinței și a primit o nouă valoare, devenind suportul unei închinări neînhibate, pline de laudă la adresa lui Dumnezeu. Într-un alt exemplu, mai târziu, Ch. Wesley și-a compus și el imnul ”Dragoste divină, mai presus de orice dragoste”, prin aluzie la cuvintele unui faimos cântec patriotic englezesc al timpului său, interpretat de J. Dryden, care începea prin cuvintele ”Insulă frumoasă, mai presus de orice insulă” (referindu-se Marea Britanie); Wesley chiar recomanda ca imnul să fie cântat pe melodia poemului inițial, așa cum apărea el în libretul operei *Regele Arthur*, a lui H. Purcell, pentru că i se părea că maiestatea cântecului avea un mesaj important și pentru creștini.

Prin implicațiile ei, întrebarea amintită își face simțite ecourile până în prezent, în discuțiile foarte vii despre închinarea muzicală în Biserică. Apărătorii imnurilor tradiționale vor iubi și astăzi cântecele liniștite, cu armonii vechi sau aranjamente corale sofisticate și cuvinte care sună ca un manual teologic. Ei au dreptate atunci când insistă asupra calității muzicale și a armoniei vocilor, precum și asupra liricii: o melodie fără un conținut și fără o formă care să comunice ceva important, entuziasm sau mângâiere, curaj sau încurajare, armonie, nu poate sluji bine evanghelia, nu poate îndrepta gândul spre Dumnezeu. În același timp, însă, trebuie recunoscut că, dintotdeauna, cântecul a fost contextualizat în relație cu gusturile și cultura fiecărei generații, a fiecărui popor. Dorința de a cânta este o dispoziție universală dar cântecul este, categoric, o expresie culturală a bucuriei de a cânta.

¹ Adevărul este că întrebarea include o metaforă. Lumea aflată sub puterea necredinței, care trăiește încă sub influența și stăpânirea diavolului, mai directă sau mai subtilă, ea este cea care poate avea încă melodii frumoase, ca semn al darurilor pe care Dumnezeu le-a pus în om și care se manifestă chiar și așa, în exilul unei vieți păgâne. Diavolul, în sine, nu poate avea decât ritmuri și sunete distructive, nu melodii armonioase sau antrenante în sensul bun al cuvântului.

Este adevărat că acțiunea reformatoare a lui Luther a fost mult mai largă și, în comparație cu ea, muzica a ocupat un rol redus – deși, nu lipsit de importanță. Înainte de toate, Luther s-a preocupat să comunice mesajul lui Dumnezeu cu claritate, fără adausuri, pe înțelesul oamenilor, și astfel a tradus Noul Testament în limba germană vorbită, a poporului, apropiindu-se foarte mult de chiar felul în care a fost acesta scris în original (nu într-o limbă liturgică, specială, ci în limba comună a imperiului roman, în dialectul grecesc *koine*), și a redefinit doctrinele credinței ancorat puternic în litera Noului Testament (*Meditații asupra morții lui Hristos*, *Catehismul mic*, *Catehismul mare*, etc.). Înnoirile aduse în muzica de închinare rămân, însă, o ilustrație extrem de clară a atitudinii de ansamblu a Reformei asupra renașterii închinării. S-ar putea argumenta că, într-un fel, o astfel de atitudine nu poate fi decât o prelungire a declarației lui Pavel din 2 Corinteni 10:5, unde apostolul Neamurilor ne prezintă lupta și viziunea lucrării sale: „noi răsturnăm izvoarele minții și orice înălțime, care se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu și orice gând îl facem rob ascultării de Hristos.” Slujba unui apostol implică, deci, o mobilizare a *inteligentziei* creștine, a slujitorilor ei, pe baza chemării și a darurilor Duhului Sfânt, așa încât orice fortăreață omenească, orice teorie a minții, orice atitudine greșită, orice alienare a omului față de Dumnezeu să fie dată pe față și adusă la ascultare de Hristos. Oare care ar fi implicațiile unui astfel de program astăzi? Ce expresii practice ar putea căpăta această declarație veche de 2000 de ani, a lui Pavel, în Bisericile de azi?

Ținta lui Pavel în 2 Corinteni 10:5

În capitolul amintit, Pavel descrie cum se desfășoară lupta și lucrarea apostolilor când sunt confrunțați cu greutățile și adversitățile vieții. În general, în 2 Corinteni, se pot observa trei mari părți: 1-7, 8-9 și 10-13, în ele fiind vorba despre meritele apostolilor și slujba lor în noul legământ, despre nevoia de dărnicie în Biserica lui Dumnezeu și despre binecuvântările dărniciilor, și, în final, din nou despre dovezile apostoliei lui Pavel și ale autorității sale câștigate prin slujire și jertfă (o demonstrație finală care îl pune la apostol la grea încercare în ce privește dragostea, îndrăzneala și dovezile slujirii sale).

Pavel și cei din echipa sa de misiune se confruntau în mod constant în Corint, de o bună bucată de vreme, cu contestările venite din partea unor grupări de credincioși sau a unor așa-ziși apostoli din Ierusalim, precum și cu neascultarea fraților față de muștrările și îndreptările morale pe care li le dăduse (în unele, totuși, apostolii fuseseră ascultați: corinteni îi pusese sub disciplină pe acel credincios care se mândrea cu libertinajul lui și trăia în adulter – și Biserica a aplicat disciplina așa cum i-a sfătuit Pavel; tot așa, l-au ascultat și când au strâns daruri pentru credincioșii săraci și încercați de foamete din Ierusalim, etc.). Biserica din Corint avea multe probleme și în mijlocul acestora, unii începuseră să-l acuze pe Pavel și pe ceilalți că și ei acționează la rândul lor impulsiv, conduși de firea pământească (corinteni se împărțiseră în partide, li se părea normal să creadă că și apostolii făceau la fel; erau confuzi în teologia lor și li se părea că și apostolii au motivații greșite; nu știau ce să creadă despre înviere, despre Duhul Sfânt, despre căsătorie, despre celibat, și își închipuiau că și apostolii au motivații ascunse în aceste privințe, 1 Corinteni 9:1; 1 Corinteni 10, etc.). Tocmai în acest context de acuzații și contestare, Pavel rostește unul din cele mai mari crezuri ale slujirii sale apostolice, textul din 10:5, care depășește contextul vieții din Corint.

El apără, astfel, puritatea motivelor și a metodelor de lucru ale apostolilor. În toate disputele în care sunt implicați, apostolii nu se lasă prinși într-o luptă firească, în care să dea replici pline de nervozitate sau să dorească pur și simplu îngenunchierea adversarilor în fața autorității lor personale, ci subliniază că ei au principii duhovnicești și urmăresc slava lui Hristos în toate disputele, binele

Bisericii, pe care sunt gata să o slujească fără plată, dezinteresat, cu dedicare și jertfă. Pavel le declară, deci, că pe ei, cei din echipa lor misionară, îi interesează autoritatea lui Hristos și slava Sa, și orice filosofie sau fortăreață a firii trebuie învinsă și adusă în supunere față de Hristos (sunt, astfel, avute în vedere sfințenia și armonia în familie, în Biserică, în viața socială, în lumea academică a cetății greco-romane, mărturie în societate, în general).

Astfel, lupta apostolilor, așa cum o descrie Pavel, se bazează pe recuperarea oamenilor de sub influența lumii și așezarea lor sub domnia lui Hristos. Lucrarea apostolilor, și chiar mai mult, a creștinilor, în general, este asemenea unei epopei militare în care redutele mândriei și necredinței sunt luate cu asalt și cucerite pentru Hristos, pentru că El este Cel în care locuiește toată înțelepciunea, plinătatea, dragostea, harul, toată puterea lui Dumnezeu, Cel care are toată întâietatea în Biserică și în Univers (1 Corinteni 1:30-31; Efeseni 1:17-23; Coloseni 1:15-20; Filipeni 2:9-12).

Nevoia după o renaștere a apologeticii evanghelice

Acest exemplu de crez apostolic ne dă prilejul unei revizuii a propriilor noastre ținte în viață, a metodelor și motivațiilor creștine care ne animă. Trecând dincolo de tema muzicii și de viziunea lui Luther sau a lui Wesley, creștinii de azi ar trebui să se concentreze mai mult pe declarația de esență a lui Pavel: avem oare de gând să lăsăm ceva, în generația noastră, care să nu fie adus în supunere față de Hristos, care să nu recunoască domnia Sa? Avem oare disponibilitatea spirituală și intelectuală de a ne angaja în apărarea credinței pe un front coerent și tot mai larg, ca și primii apostoli? Câte invenții sau mode omenești sau fortărețe intelectuale ori politice se ridică astăzi împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și împotriva lui Hristos și câte din ele credem că ar trebui asaltate și cucerite pentru El?

Probabil că printre ele s-ar putea enumera unele din fortărețele teoriilor științifice (de exemplu, evoluționismul, cu care am fost îndoctrinați sub comunism ca să nu mai vedem mâna lui Dumnezeu în istoria lumii, sau poate unele forme de creaționism deturnat, așa cum stau lucrurile în cazul apariției relativ recente a creaționismului islamic și hindus, tot mai active și mai în vogă, prin care se ia mult din forța apologetică a creaționismului creștin),² unele concepții filosofice și tendințe de nivelare și unificare a religiilor lumii (ateismul, panteismul, gândirea New Age), diferite aspecte ale vieții moderne intens secularizate și afectate de imoralitate, de abuzuri, de senzualitate neîngrădită, de abandon social, de violență, etc. Din aceste fortărețe ale neascultării contemporane față de Dumnezeu se dezlănțuie zilnic ofensive redutabile asupra minții și sentimentelor creștinului. Imaginația contemporanilor este asaltată de nenumărate forțe care distrug normele morale, acaparează atenția și iau captive timpul nostru și idealurile noastre (o bună parte a emisiunilor de divertisment își extinde zilnic influențele nocive,

² Sub influența creaționismului creștin (Institute for Creation Research) a apărut în ultimile două decenii o puternică mișcare creaționistă musulmană bazată pe Coran și care construiește modele ce ignoră Biblia, de exemplu, numeroasele cărți ale autorului turc Harun Yahya (*New research demolishes evolution, A definitive answer to evolutionist propaganda*, etc.). În același timp, se articulează tot mai mult o apologetică musulmană anti-creștină care se folosește tocmai de argumentele creaționiste și de tip științific (cf. M. Bucaille, *The Bible, The Quran, and Science. The Holy Scriptures examined in the light of modern knowledge*, Paris: Seghers, 1993). În același context a apărut și un creaționism hindus care devine o alternativă la apologetica creștină, cf. Michael A. Cremonesi și Richard L. Thompson, *Forbidden Archeology*, Badger, CA: Govardhan Hill Publishing, 1994. Vezi recenzia cărții, în Colin Groves, 'Creationism: The Hindu View. A Review of Forbidden Archeology', *The Skeptic*, Vol.14, No.3, Spring 1994.

există canale întregi dedicate exhibiționismului senzual, o bună parte a literaturii hebdomadare servește aceluiași scop și, la fel, o bună parte a informațiilor de pe internet). Între timp, idealurile creștine sunt înlocuite plat și masiv de ținte social-economice pe termen scurt al căror conținut este super-idealizat (integrarea în Uniunea Europeană, posibilitățile unei îmbogățiri personale rapide, identificarea corupției economice sau juridice ca inamic public numărul unu, etc.). Perspectiva de termen lung, a vieții eterne cu Dumnezeu, a mântuirii, și-a pierdut, parcă, din forță, și vestea bună a Împărăției e parcă mai palidă, în comparație cu sloganurile zilei...

În această schimbare de peisaj, mesajul evangheliei pare, deodată, să nu mai fie la modă. Din păcate, adesea, nici prezentarea lui în mass-media nu este suficient de antrenantă și inspirată (poate că niciodată evanghelia nu a fost menită să devină un best-seller – deși ea înseamnă, de fapt, “vestea bună”, nu?, și ar trebui să atragă, într-un fel, ascultătorii; cu toate acestea, mulți dintre redactorii sau autorii de programe creștine, tv sau radio, au contribuția lor proprie la acest fenomen de respingere ori de câte ori reușesc să își păstreze emisiunile într-un imobilism neinspirat, fără antren și fără priză la public, necunoscând regulile unei adresări dinamice în mass media și confundându-le cu cele ale predicării într-o sală plină a Bisericii; prin contrast, Domnul Isus avea darul de a acapara complet atenția ascultătorilor, indiferent de împrejurare și de loc, de a face atractive cuvântările Sal prin multe mijloace, exemple vii, povestiri interesante, vorbe memorabile, evaluări de seamă și comentarii “proaspete” ale evenimentelor zilei, etc., cf. Ioan 7:46, Marcu 12:37, Matei 12-13).

Toate această ofensivă a administrativului contra spiritualului, a ținutelor pe termen scurt contra viziunii de ansamblu a Împărăției lui Dumnezeu merită o abordare strategică bine gândită, care să reînvie importanța direcțiilor din 2 Corinteni 10:5. Poate că nu la întâmplare există astăzi un număr impresionant de instituții de învățământ teologic în țară, de toate gradele, de la liceu la seminar și universitate, de la facultate la instituții de masterat și doctorat. Poate că este momentul când toți cei care le absolvă, sau care le susțin, să țină seama nu doar diplome și poziții respectabile ci lucrări și proiecte în cooperare frățească (nu în izolare pentru atribuirea meritelor fără concurență mai târziu), a unor lucrări care de abia așteaptă să capete chip și nume: fundații de mass-media cu program dinamic, cercuri de evanghelizare a diverselor grupuri profesionale (oameni de afaceri, medici, polițiști, artiști, etc.), crearea unor grupuri de rugăciune și de lobby parlamentar creștin (grupuri de influență creștină), crearea unor asociații culturale cu programe de perspectivă lungă, etc. Există nenumărate direcții în care creștinii s-ar putea angaja cu imaginație și dedicare ca să dea o altă culoare, un alt tonus spiritual societății românești, să determine o schimbare de atitudine și să deschidă mai larg porțile pentru vestirea evangheliei, în așteptarea venirii Domnului nostru. Ceea ce ar trebui, probabil, ar fi o atitudine dezinhibată și dedicată, bine concentrată pe probleme, în stare să vină cu răspunsuri dumnezeiești la orice fel de nelămurire sau eroare, așa cum avea și Pavel și cum o arată în 1 și 2 Corinteni.

În lupta aceasta de dărâmare a stâlpilor lui Baal, a altarelor păgânismului din țară (Judecători 6:25-32), a sfințirii culturii, apologetica modernă ar avea nevoie, astfel, să se îndrepte în câteva direcții importante, dintre care s-ar putea aminti următoarele: (a) să dezvolte un argument teologic bine elaborat față de diversele mișcări sau filosofii care erodează sau neagă mesajul salvării prin Isus Hristos, care să fie prezentat în moduri atractive în mass-media (o teologie care să poată exprima clar și radical mântuirea prin Hristos dar să o facă în termeni care țin seama de contextul democratic, social și religios, al țării: rămâne, însă, de văzut în ce măsură subiectele apologeticii și al diplomației creștine moderne și-au făcut loc, sau își vor face loc, în curriculumul diverselor instituții de învățământ creștin

din țară); (b) să încerce să creeze și să dezvolte contextele unor dezbateri și confruntări publice pe aceste teme; să aibe colaborări și proiecte cu temă creștină în universitățile țării; să contribuie la crearea unui context legislativ potrivit prin activități de lobby sau prin propuneri care să-și găsească drum spre comisiile parlamentare prin intermediul partidelor politice sau al altor instituții ale statului, sau instituții sociale creștine, în general; să organizeze mese rotunde în emisiunile radio sau tv; să poată lansa campanii de interes moral susținute de sponsori creștini, prezentate viu, convingător, cu antren, etc. (rămâne, însă, de văzut, în ce măsură relațiile externe ale baptiștilor români sunt orientate spre asemenea scopuri pozitive, și în ce măsură tinerii creștini devin specialiști în comunicare, în ce măsură la nivel de Biserică locală sau de comunitate ori de uniune pot fi gândite programe mai ample); (c) să dezvolte noi expresii ale teologiei creștine care să reafirme principiile creștine și să reazeze pe teren creștin anumite tematici de interes, abandonate în prezent, în zona laică și a comunicatorilor interesați de senzațional mai mult decât de consiliere (sexualitate, interacții culturale, probleme de familie, probleme între generațiile diferite, probleme sociale apărute în mediile creștine - paradigme de conducere, relații, etc.; rămâne, însă, de văzut în ce măsură și aceste demersuri reprezintă subiecte actuale de meditație și acțiune în viziunea Bisericilor locale, a păstorilor, a profesorilor, a persoanelor cu pregătire de specialitate, etc.). În toate aceste privințe este nevoie de o muncă serioasă, ca să poată fi articulat un răspuns care ține seama de realitățile românești și nu reia, fără discriminare, atitudini și soluții care aparțin altor meridiane creștine de pe mapamond.

Reformatorii secolului 16 au schimbat muzica timpului lor, au tradus Scriptura, au dat popoarelor lor un nou etos creștin și noi continuăm, încă, să ne bucurăm de beneficiile lucrării lor. Odată cu remodelarea granițelor Uniunii Europene există șansa ca, dinăuntru, să se declanșeze o uimitoare și interesantă fluiditate (instabilitate?) politică și religioasă, o zguduire și o reșezare a modelelor de viață europeană. Își va crește islamul influența? Își va rigidiza creștinismul poziția? Își vor folosi evanghelicii mobilitatea teologică și darul orientării misionare și tradiția implicării politice, și imaginația și darurile Duhului Sfânt, ca să dea o nouă expresie crezului lui Pavel din 2 Corinteni 10:5? În ce ne privește, să mai privim o dată la această lumină divină și să ne rugăm ca Duhul Sfânt să ne inspire și pe noi: „noi răsturnăm izvodirile minții și orice înălțime, care se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu și orice gând îl facem rob ascultării de Hristos.”